

MEDIEREA – CA METODA ALTERNATIVĂ DE SOLUȚIONARE A CONFLICTELOR ÎN PROCESUL PENAL

MEDIATION – ALTERNATIVE METHODS TO SOLVE CONFLICTS IN CRIMINAL LAWSUITS

Viorica MARGA*
Procuror în Procuratura raionului Cahul

REZUMAT

Conflictele umane își au rădăcinile din timpurile de când a apărut omul. Ele erau și sunt de diferită natură: patrimoniale, nepatrimoniale, infracționale, familiale ș.a. În acest sens, în Republica Moldova, ca stat democrat, a fost adoptată Legea nr.134 din 14.06.2007 cu privire la mediere¹⁸⁶. Ea creează bazele instituției de mediere, precum și funcționarea acesteia în Republica Moldova. De-a lungul aproape a 10 ani, medierea în Republica Moldova s-a dezvoltat cu pași mici. Următoare etapă a fost adoptarea Legii nr.137 din 03.07.2015¹⁸⁷. Această lege este mai avantajoasă pentru aplicarea metodei de mediere cu scopul de a stopa criminalitatea și a reduce recidiva. Datorită acesteia, persoana care apare ca parte într-un proces și trebuie să răspundă înaintea instanțelor judecătorești, are posibilitatea de a rezolva conflictul, apelând la persoane terțe – mediatori calificați, cu păstrarea dreptului de a reveni în orice moment la justiția tradițională. Totuși, rezolvarea conflictelor prin recurgerea la mediere în Republica Moldova la momentul actual este destul de complexă. De aceea, descifrarea medierii este necesară nu numai pentru subiecții implicați la înfăptuirea justiției (procurori, avocați, judecători, polițiști), dar și pentru întreaga populație.

Cuvinte-cheie: medierea, mediator, justiție restaurativă, simplificarea proceselor judiciare.

ABSTRACT

Human conflicts originate to the beginning of humanity. They have been and still are of different types: patrimonial non-patrimonial, criminal, family related etc. For this reason, in the democratic state of the Moldavian Republic, the law number 134 from 14.06.2007 regarding mediation been approved.

* Viorproc72@mail.ru

186 Legea nr.134 din 14.06.2007 cu privire la mediere. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. Monitorul Oficial nr.188-191/730 din 07.12.2007, abrogată prin Lege nr.137 din 03.07.2015 cu privire la mediere Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.224-233/445 din 21.08.2015.

187 Lege nr.137 din 03.07.2015 cu privire la mediere. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.224-233/445 din 21.08.2018.

This law sets the standards for mediations as well as the legal basis for it to be able to be effective within the state of Moldavian Republic. Over the course of 10 years legal basis for mediation has developed at a slow pace. The next step has been passing the law number 137 from 03.07.2015. This is known to be a more effective law towards applying mediation in order to stop criminal activity and reduce repeat offences.

Thanks to this law the person involved in a criminal lawsuit that needs face the court of law, has the option to come to an agreement by appealing to third party qualified mediators, but also keeping the option to return to a regular lawsuit at any point in time if needed.

Nevertheless, at this point in time, in the Moldavian Republic, solving conflicts by mediation is a very complex process.

That is why, understanding mediation is important for all people not just for legal professionals (prosecutors, lawyers, judges and police officers).

Keywords: mediation, mediators, restorative justice, simplification justice process.

Noțiuni generale privind medierea

Medierea reprezintă o metodă alternativă de soluționare a conflictului dintre părți pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terțe persoane.

Termenul „mediere” derivă din latinescul „mediare” care este explicat în mai multe modalități, toate având ca numitor intervenția unei a treia persoane.

Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, *a media* înseamnă „a mijloci o înțelegere între două sau mai multe părți adverse, a face demersuri oficiale pentru a preveni sau a pune capăt ostilităților între două sau mai multe state”¹⁸⁸.

Potrivit articolului 2 al Legii nr. 137 cu privire la mediere din 03.07.2015 „medierea reprezintă o modalitate de soluționare alternativă a litigiilor pe cale amiabilă, în cadrul unui proces structurat, flexibil și confidențial, cu asistența unui sau mai multor mediatori. În același timp prin mediator se are în vedere persoană terță, atestată în condițiile legii, asigură desfășurarea procesului de mediere în vederea soluționării litigiului dintre părți”.

Astfel, medierea reprezintă un proces care se desfășoară cu scopul de a soluționa pe cale amiabilă diferite divergențe, care apar permanent din cele mai vechi timpuri și până în prezent între diferite persoane, națiuni, state etc. Pentru a iniția un proces de mediere este necesară existența a trei componente a acesteia și anume: existența a cel puțin două părți implicate în conflict, dorința lor de a negocia, existența unei singure divergențe, adică a unei neînțelegeri între părți și respectiv existența a unei părți terțe – mediatorul, care poate iniția negocierii între părți îndreptându-le spre rezolvarea amiabilă a conflictului.

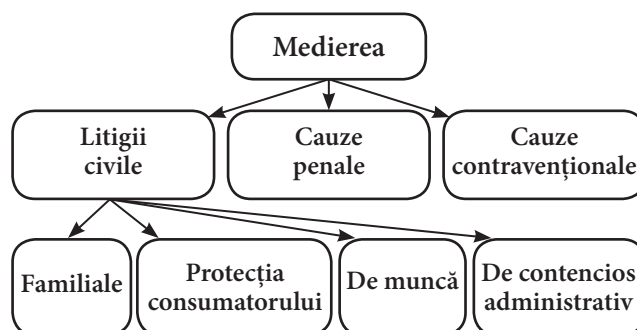
Mediatorul este o persoană terță, care are doar un rol neutru, iar părțile la soluționarea conflictului prin mediere pot să opteze la participarea lui, să ia în seamă sfaturile sau să respingă această procedură. Medierea nu poartă caracterul decisiv la luarea deciziei finale, însă poate influența pozitiv asupra acesteia, adică rezolvarea amiabilă a conflictului cu posibilitatea de a oferi o șansă dialogului între părți, să le furnizeze date și in-

formații. Ambele părți pot în cadrul unui dialog să-și expună simțurile și retrăirile apărute în urma conflictului și ascultându-se unul pe altul a simți retrăirile ambelor părți. Ca urmare apare dorința de a recupera prejudiciul cauzat din partea unei părți (infractorul) și a dorinței de a ierta din partea altei părți (victima).

Este necesar ca mediatorul să dispună de cunoștințe și pregătire specială în domeniul medierii conflictelor. În acest sens, art.12 din Legea nr. 137 cu privire la mediere prevede condițiile de dobândire a calității de mediator. Conform alin. (2) ai acestui articol „calitatea de mediator se confirmă prin atestatul eliberat de Ministerul Justiției în conformitate cu prevederile Regulamentului privind atestarea mediatorilor”. Conform articolului 13 din aceeași lege „formarea inițială și continuă a mediatorilor se asigură prin organizarea cursurilor de instruire de către furnizorii de formare acreditați de Consiliu. Formarea inițială și continuă a mediatorilor se desfășoară conform standardelor de formare aprobate de Consiliu. Mediatorul este obligat să urmeze instruirea continuă cu o durată de cel puțin 20 de ore academice anual în primii 5 ani de activitate și de cel puțin 10 ore academice anual în fiecare an următor, având obligația să prezinte Consiliului, până la data de 25 decembrie a fiecărui an, documentele privind efectuarea instruirii continue. În cadrul formării continue, mediatorii se pot specializa într-un anumit domeniu”.

Studiind Legea cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015 se observă că litigiile pasibile de rezolvare prin mediere în Republica Moldova, pot fi clasificate în mai multe categorii (a se vedea figura de mai jos).

Figura 1. Clasificarea litigiilor pasibile de rezolvare prin mediere, conform prevederilor Legii cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015:

¹⁸⁸ Coteanu I. ș.a. Dicționarul explicativ al limbii române. Ediția 2-a, revizuită. Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2016.

Instituția aplicării medierii în Republica Moldova este destul de tânără, a intrat în vigoare prin Legea nr.134 din 14.06.2007, care ulterior a fost abrogată prin Legea cu privire la mediere nr.137 din 03.07.2015. Până în prezent au fost introduse mai multe modificări în diferite acte legislative, inclusiv în Codul de procedură civilă referitoare la aplicarea obligatorie a medierii în procesul civil¹⁸⁹, ceea ce constituie un pas mare înainte în dezvoltarea instituției medierii și implementării ei în justiție.

Aplicarea medierii în justiția altor state

Țările din Uniunea Europeană au o practică mai bogată în ceea ce privește medierea ca metodă alternativă a instanței judiciare clasice în litigiile în care părțile sunt dispuse la un dialog cu scopul soluționării amiabile a conflictului dintre ele. Să vedem câteva din ele:

Medierea în **Franța** este voluntară în toate cazurile, însă ședința de informare privind medierea este dispusă de către Judecător, caz în care devine obligatorie parcurgerea acesteia. Această ședință este gratuită. Particularități interesante în materia medierii: 1. În Franța nu există o autoritate centrală sau guvernamentală responsabilă de reglementarea profesiei de mediator, mediatorii sunt organizați doar de către asociații și organizații profesionale regionale sau naționale. 2. În anumite cauze și în anumite condiții, onorariul mediatorului se plătește din fondul de asistență judiciară. 3. Oricine poate fi mediator, deoarece pentru a deveni mediator nu se cere o calificare specială sau condiții speciale decât în ceea ce privește medierea cauzelor familiale unde este necesară o „diploma de mediator familial” – cerința impusă printr-un decret din 2004. 4. Medierea este preponderentă în cauzele familiale.¹⁹⁰

Suedia, țară de 10 milioane de locuitori care are doar 4.800 de deținuți în penitenciare. Suedia a închis 4 penitenciare și un centru de arestări preventive. Motivul fiind scăderea numărului de persoane condamnate în ultimii 9 ani cu peste 25%. Explicațiile sunt de tot felul, pornind de la relaxarea pedepselor și până la efectele programului de reeducare demarat de penitenciare.

Ce nu s-a spus este că în Suedia medierea în materie penală este gratuită pentru părți, putând fi folosită în dependență de faptă de toate vârstele și în orice stadiu al procedurii judiciare.

Pe pagina destinată medierii în Suedia a portalului redă un mesaj care promovează medierea și încurajează soluționarea litigiilor prin mediere și care subliniază suportul pe care îl are medierea din partea Guvernului și a profesioniștilor din mediul juridic: „Dacă sunteți

implicat într-un litigiu de drept civil, de ce să nu încercați să îl soluționați prin mediere, în loc să va adresați instanței? Medierea este o măsură de soluționare alternativă a litigiilor (SAL), prin care un mediator îi ajută pe cei implicați în litigiu să ajungă la un acord.”

În Suedia nu există reglementări specifice precum coduri de conduită aplicabile mediatorilor. Conform Legii privind medierea, persoanele numite drept mediatorii trebuie să fie competente și oneste. De asemenea, acestea trebuie să fie imparțiale.

Deosebit de interesant este că în Suedia nu există un organism central responsabil pentru reglementarea profesiei de mediator dar, autoritățile locale (Administrația Națională a Instanțelor, Camera de Comerț din Stockholm, Camera de Comerț și Industriei a Suediei de Vest, etc.) oferă informații despre mediere sau asigură servicii de mediere.¹⁹¹

În **Olanda** Sistemul de asistență juridică garantată de stat încorporează și mediatorii, care prestează servicii de mediere beneficiarilor și sunt plătiți de către stat precum și avocații din Sistemul specificat.

Mediatorii care doresc să fie incluși în lista mediatorilor cu drept de a oferi servicii de mediere prin Sistemul de asistență juridică garantată de stat urmează să satisfacă anumite condiții – să fie acreditați de Institutul de Mediere din Olanda, instituție care administrează instituția medierii în Olanda, promovează serviciile de mediere și asigură calitatea serviciilor de mediere.

Din numărul total de ~2500 mediatori, doar ~600 fac parte din sistemul de asistență juridică garantată de stat. Dacă vorbim în general despre mediere, atunci dinamica acestei profesii a cunoscut o evoluție impresionantă de la 10 mediatori înregistrați în anul 1995, la 4930 mediatori în 2005 și 2500 mediatori în 2012.

Un aspect interesant reprezintă succesul medierii. În jur de 70% din beneficiarii serviciilor de mediere ajung la un acord, alte 16% ating un acord parțial, iar 14% nu cad de acord. Instituția centrală care concentrează funcții de evidență, autorizare, dezvoltare și promovare a medierii, precum a fost menționat mai sus este Institutul de Mediere din Olanda.¹⁹²

Sunt impresionată de aplicarea medierii în Franța, Marea Britanie, Suedia, Olanda, Danemarca, SUA, în alte țări și consider că, în Republica Moldova ar fi binevenit ca medierea în materie penală să fie gratuită pentru părți, putând fi folosită în dependență de faptă și de toate vârstele în orice stadiu al procedurii judiciare. Introducerea obiectivelor în sistemul de învățământ cu predarea obiectului – mediere a conflictelor școlare, familiale,

189 Lege nr. 31 din 17.03.2017 pentru completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225/2003 Monitorul Oficial nr.144-148/229 din 05.05.2017.

190 Dorin I., Postat de Mediator Autorizat în data de 07 februarie, 2013 <http://www.blog.mediatoru.ro/particularitati-interesante-privind-medierea-si-sedinta-de-informare-in-franta/>

191 Vlădică S. Dr. Mediator autorizat <http://www.casademiedierevladica.ro/index.php/stiri/406-in-suedia-medierea-in-materie-penala-es-te-gratuita>

192 Ciaglic T., Damaschin E. <https://promediere.wordpress.com/2013/11/18/despre-mediere-in-olanda-exemple-de-bune-practici/>

sociale și altele cu scopul de a informa elevii despre mediere și educarea lor de a rezolva conflictele apărute în perioada de adolescență pe cale amiabilă, se poate de apreciat ca practică pozitivă. Este binevenit ca și în Olanda, funcționarii de stat, care activează în domeniul fiscal, armată, alte domenii ale administrației publice să îndeplinească și atribuțiile mediatorilor ca sarcina acestora să fie medierea conflictelor din domeniul său specific de activitate, prin aceasta reducând numărul adresărilor la instanțele de judecată și majorând gradul de satisfacție a beneficiarilor serviciilor publice.

Particularitățile medierii penale

În Republica Moldova, ca și în orice alt stat de drept, apărarea drepturilor și libertăților persoanei, aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului sunt protejate de stat prin aplicarea legislației naționale, mai exact la înfăptuirea justiției de autoritatea judecătorească. În condiții actuale în sistemele judiciare a mai multor țări sistematic s-a încercat de a aplica diferite metode cu scopul de a stopa criminalitatea și a reduce recidiva. Astfel, a apărut conceptul „justiției restaurative”, adică ideea unei noi modalități de soluționare a conflictelor în materie penală.¹⁹³

Spre deosebire de justiția penală tradițională cu caracter retributiv, care pune accentul pe pedeapsă prin aplicarea de sancțiuni dure autorului unui delict, în raport cu gravitatea acestuia, justiția restaurativă se fundamentează pe un sistem de norme și principii practice menite să asigure un tratament adecvat victimei, dar și făptuitorului. Ea se axează pe repararea prejudiciilor aduse victimei de către agresor, pentru ca acesta să conștientizeze fapta comisă și să își asume în mod explicit răspunderea. Desigur, este necesar ca infracțiunea să fie percepută ca un prejudiciu de natură patrimonială sau nepatrimonială. Se impune precizarea că reparația daunelor se face numai cu acordul părților implicate. Indiscutabil că agresorul poate avea o anumită opoziție față de obligațiile de natură reparatorie.¹⁹⁴ El este însă nevoit, de cele mai multe ori, să accepte repararea daunelor, pentru a evita aplicarea unor măsuri de retrorsiune ce pot fi luate pe calea justiției penale.¹⁹⁵

Deci, analizând cele spuse mai sus, *medierea* în dreptul penal al Republicii Moldova reprezintă o formă a justiției restaurative și se realizează printr-un proces, prin care victima și infractorul, care sunt părți ale unui conflict, prin exprimare liberă pot să participe activ la soluționarea conflictului infracțional apărut prin intermediul unei terțe persoane – mediatorul. Articolul 35

al Legii cu privire la mediere nr.137 din 03.07.2015 prevede că „procesul de mediere în cauzele penale și contravenționale este reglementat de prezenta lege, Codul penal, Codul de procedură penală și Codul contravențional. Părți la medierea în cauzele penale și contravenționale sunt victima și făptuitorul. Dacă la medierea în cauzele penale una dintre părți este minor, participarea pedagogului sau psihologului este obligatorie”. Conform procedurii penale clasice pentru comiterea faptei infracționale infractorul este pedepsit și pedeapsa aplicată reprezintă o afecțiune, pe când în condițiile aplicării justiției restaurative, în special – în cadrul medierii, adică posibilității de a se întâlni la o masă rotundă a victimei cu infractorul și a discuta infracțiunea comisă, suferințele suportate de victimă și infractor, toate acestea dau posibilitatea ca conflictul să fie rezolvat pe cale amiabilă, ca prejudiciile morale și materiale să fie recuperate, precum și să fie stopate fapte infracționale similare ale făptuitorului prin sentimentul de retrăire a suferințelor suportate de către victima și înțelegerea urmărilor ce a adus fapta prejudiciabilă comisă victimei.

Evident că, medierea penală se deosebește de celelalte proceduri de mediere cum ar fi medierea civilă, comercială, familială, a litigiilor de muncă etc. Conform articolului 35 alin. (4) al Legii cu privire la mediere nr.137 din 03.07.2015 „Procesul de mediere nu substituie procesul penal sau contravențional”, însă pentru a transmite cauza penală în serviciul de mediere, precum și oficialitatea acestui serviciu, este necesar de unele reglementări procesuale noi în legislația penală națională. Medierea penală este un proces ce ar legaliza conflicte penale și ea este mai efektivă atunci, când este aplicată la primii pași ale procesului penal cu implicarea părților, în deosebi cu participarea minorilor, adică îngrădirea lor de efecte negative psihologice ale infracțiunii. Altfel restaurarea unui drept încălcat în condiții de urgență asigură repararea echitabilă a prejudiciului cauzat victimei. Totodată rezolvarea conflictului penal în termene reduse are așa avantaj ca economia resurselor financiare.

În procesul de mediere penală apare un subiect procesual nou – mediatorul. Însă, acesta are atribuții limitate și nu poate lua decizia în procesul penal. Articolul 19 C.pr.pen., prevede că „orice persoană are dreptul la examinarea și soluționarea cauzei sale în mod echitabil, în termen rezonabil, de către o instanță independentă, imparțială, legal constituită, care va acționa în conformitate cu prezentul cod”.¹⁹⁶ Deci, apelând la procesul de mediere orice persoană poate în orice moment să renunțe de această procedură și să apeleze la justiția tradițională, prevăzută de legislația penală până la luarea deciziei de către organul de urmărire penală sau a instanței de judecată. Nepărtinirea procesului de mediere se asigură prin principiile de bază ale medierii expuse expres în articolul 4 al Legii cu privire la medi-

193 Dilion M., Rotaru V., Ulianovschi X. ...; coord.: Popa D-; Manual de mediere Inst. De Reforme Penale. – Chișinău, IRP, 2006, p.15-16, Pașcu A. Justiție restaurativă, Revista de Știință Penitenciară. București, 2000, nr.3.

194 Albici M. Justiția restaurativă. În: Revista Palatul de Justiție, nr. 1, 2014 p.1.

195 Bedros E., „Conceptul de justiție restaurativă și legătura acestuia cu tendințele moderne de dezvoltare a procesului penal”, Revista „Legea și Viața”, publicație științifico-practică ISSN 1810-309X, p.38-39, nr. 6 (270), iunie 2014.

196 Codul de procedură penală a Republicii Moldova nr.122-XV adoptat la 14.03.2003 publicat în Monitorul Oficial 104-110/447, 07.06.2003.

ere în vigoare și care sunt: „participarea benevolă la mediere; confidențialitatea; libera alegere a mediatorului; egalitatea părților în proces; independența, neutralitatea și imparțialitatea mediatorului; flexibilitatea procesului de mediere”. Respectarea principiului confidențialității a procesului mediere este la fel prevăzut și în articolul 18 alin.(2) C.pr.pen., adică „accesul în sala de ședință poate fi interzis presei sau publicului, prin încheiere motivată, pe parcursul întregului proces sau al unei părți din proces, în interesul respectării moralității, ordinii publice sau securității naționale, când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților în proces o cer, sau în măsura considerată strict necesară de către instanță când, datorită unor împrejurări speciale, publicitatea ar putea să prejudicieze interesele justiției”. Cu alte cuvinte confidențialitatea procesului medierii este stabilită în legislația procesual-penală prin interesele justiției.

În corespundere cu Legea cu privire la mediere în vigoare, articolul 36 „nu poate fi admis în calitate de mediator în cauzele penale și contravenționale: ofițerul de urmărire penală, procurorul, judecătorul, avocatul uneia dintre părți, precum și persoana incompatibilă în baza unor prevederi legale speciale”.

Deci pentru a îmbunătăți starea criminogenă în Republica Moldova rămâne de dezvoltat instituția mediatorului în Republica Moldova. Modificările și completările la Codul de procedură penală stipulează obligația procurorului și a ofițerului de urmărire penală de a informa bănuitul, învinuitul, inculpatul, victima, partea vătămată și partea civilă despre posibilitatea recurgerii la mediere în temeiul articolului 219 alin. (9) și articolului 276 alin. (7) C.pr.pen. În același context, au fost completate articolele ce vizează drepturile victimei, părții vătămate, părții civile, bănuitului, învinuitului, inculpatului, astfel fiind garantat pentru acești subiecți dreptul de a apela la un mediator în condițiile legii.

Conform Legii cu privire la mediere, în cadrul procesului penal, medierea este posibilă în două situații: în cazul infracțiunilor pentru care urmărirea penală se pornește și încetează la cerere victimei, precum și cu privire la latura civilă. Drept urmare, posibilitatea soluționării laturii civile prin intermediul medierii a fost reglementată prin modificările incluse la articole 219 și 220 din C.pr.pen.

Legea cu privire la mediere promovează conceptul medierii garantate de stat, care trebuie să se aplice în cazul infracțiunilor pentru care urmărirea penală se pornește și încetează la cererea victimei (articolul 276 C.pr.pen.). Având în vedere faptul că condițiile de acordare a acesteia sunt deja reglementate prin Hotărârea Guvernului nr.303 din 21 aprilie 2009 cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauzele penale¹⁹⁷, pentru a asigura

aplicabilitatea acestei hotărâri în procesul penal, a fost completat alin. (7) al articolului 276 din C.pr.pen. Încheierea tranzacției de mediere, conform completărilor aduse la articolul 285 alin.(2) pct.1) din C.pr.pen., va constitui temei pentru încetarea urmăririi penale. Totodată, inițierea procesului de mediere în baza art. 276 alin. (7) C.pr.pen. este temei pentru suspendarea urmăririi penale.

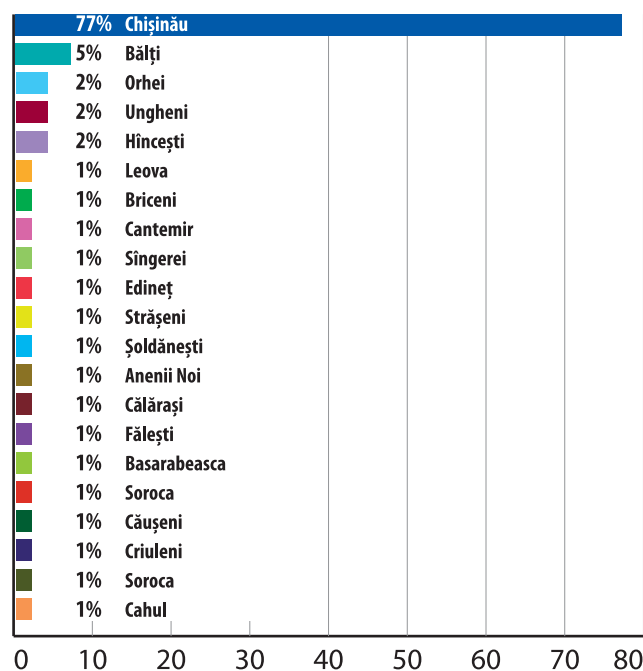
Soluționarea cauzelor penale în procedura medierii ori împăcării părților de către organul de urmărire penală

La soluționarea cauzelor penale în Republica Moldova, medierea, dacă și este reglementată de legislația națională, cu regret nu se aplică. În același timp organele judiciare deseori recurg la instituția împăcării părților, prevăzută de articolul 109 C.pen.

Conform articolului 14 din Legea cu privire la mediere nr.137 din 03.07.2015 „mediatorii care desfășoară activitate de mediator în cadrul unui birou de mediere sau în cadrul unei organizații de mediere sânt înscrși în Registrul de stat al mediatorilor, ținut de Ministerul Justiției. Informația din Registrul de stat al mediatorilor se publică pe pagina web oficială a Ministerului Justiției și cea a Consiliului, cu respectarea legislației privind protecția datelor cu caracter personal”.

Deci, se poate de apreciat dezvoltarea instituției de mediere în Republica Moldova și după numărul birourilor de mediere înregistrate în Registrul de Stat, ținut de Ministerul Justiției.

Figura 2. Birourile mediatorilor înregistrați în RM actualizată la 16.10.2020.

Sursa: elaborată de autor în baza sursei.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Hotărârea Guvernului nr.303 din 21 aprilie 2009 cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauzele penale, publicată în Monitorul Oficial nr.83-85/368 din 30.04.2009.

¹⁹⁸ <http://mediere.gov.md/ro/documents-terms/mediatori>

Analiza diagramei prezentate cu comparație cu numărul de birouri de mediere înregistrat la data de 24.05.2017, potrivit cărora în Republica Moldova au fost înregistrate 52 de birouri, la ziua de astăzi putem vorbi că interesul față de medierea este în creștere. Potrivit datelor din 16.10.2020 în Republica Moldova sunt înregistrate 182 de birouri de mediere dintre care 33 birouri au suspendat activitatea sa. Diagrama prezentată ne arată că numărul de birouri înregistrate în anul 2020 a crescut cu 130. Cele mai multe birouri (77%) sunt înregistrate în capitala Republicii Moldova mun. Chișinău, populația căruia conform recensământului din 2014 constituia 662836 de locuitori¹⁹⁹, și deci au posibilitate de a desfășura activitatea sa rezolvând mai multe conflicte prin mediere. Precum și în mai multe orașe ale Republicii Moldova s-au mai deschis birouri noi de mediere. În anul 2017 au fost înregistrate câte unul, doi sau trei birouri în orașele Ungheni, Anenii Noi, Căușeni, Hâncești, Cahul, Șoldănești, Orhei, Soroca, Cantemir, Leova. Din datele actualizate, în anul 2020 se observă că birourile de mediere au mai fost deschise și în orașele Călărași, Briceni, Sângerei, Edineți, Criuleni, Strășeni, Fălești, iar la Bălți s-au deschis 10 birouri de mediere, astfel se poate concluziona că instituția medierii cel puțin capătă o semnificație.

Reieșind din informația prezentată, profesia de mediator, în majoritatea cazurilor este desfășurată concomitent cu alte profesii, așa ca profesia de avocat sau notar. Acest fapt s-a datorat costurilor mari de fondare și întreținere a unui birou individual al mediatorului în comparație cu prețurile reduse și numărul mic al proceselor de mediere. În aceste condiții, profesia de mediator a devenit una mai puțin solicitată.

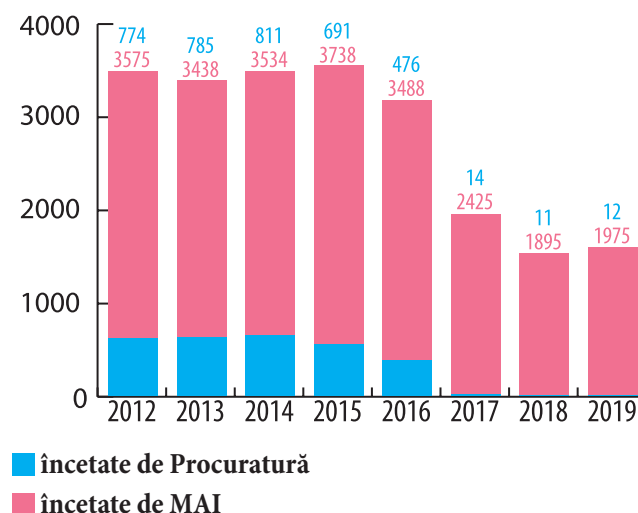
La fel s-a constatat că la soluționarea conflictelor prin aplicarea medierii ca metodă alternativă de rezolvare a conflictelor penale în justiția Republicii Moldova de către organul de urmărire penală practic nu se aplică, fie din motivul că medierea în cauzele penale nu este obligatorie, fie din motivul că etapele medierii penale nu sunt reglementate prin acte oficiale cu referire practică (ghiduri, regulamente), fie din motivul numărului insuficient de mediatori calificați pentru numărul persoanelor implicate în procese penale în Republica Moldova.

Necâtând la acest fapt, la soluționarea amiabilă a cauzelor de natură penală de către organele de urmărire penală a Republicii Moldova împăcarea părților este pe larg răspândită și după cum am remarcat mai sus se aplică în conformitate cu prevederile articolului 109 C. pen. „pentru o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă, iar în cazul minorilor, și pentru o infracțiune gravă, infracțiuni prevăzute la capitolele II–VI din Partea specială, precum și în cazurile prevăzute de procedura penală, dacă persoana nu are antecedente penale pentru infrac-

țiuni similare comise cu intenție sau dacă în privința sa nu a mai fost dispusă încetarea procesului penal, ca rezultat al împăcării, pentru infracțiuni similare comise cu intenție în ultimii cinci ani”²⁰⁰.

Acest articol a fost anterior modificat prin Lege pentru completarea articolului 109 din Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18 aprilie 2002 nr. 130 din 09.06.2016 (Monitorul Oficial nr.206-214/446 din 15.07.2016) cu textul „dacă persoana nu are antecedente penale pentru infracțiuni similare comise cu intenție sau dacă în privința sa nu a mai fost dispusă încetarea procesului penal, ca rezultat al împăcării, pentru infracțiuni similare comise cu intenție în ultimii cinci ani”, astfel excluzând posibilitatea părților de a se împăca ori de câte ori va fi comisă fapta infracțională.

Figura 2. Statistica aplicării institutului împăcării de către organele de urmărire penală a RM (procuratura, poliția) pe anii 2012–2016.

Sursa: elaborată de autor în baza datelor oferite de Procuratura raionului Cahul.

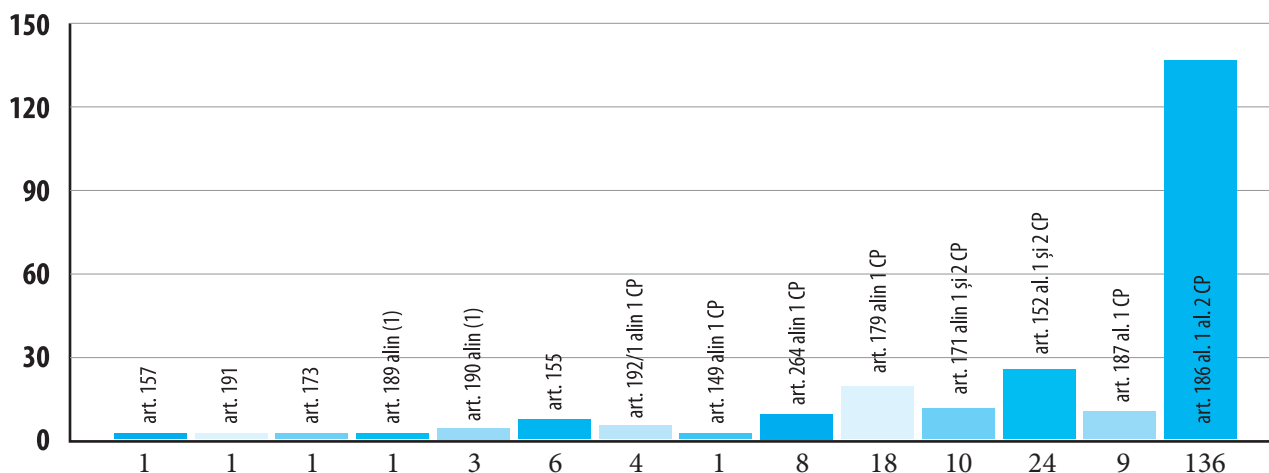
Analizând datele obținute din figura 2 se observă că în Republica Moldova cu populația, conform recensământului din 2014, circa 2.913.281 de cetățeni, numărul de încetare a cauzelor penale prin împăcare în perioada anilor 2012–2016 a fost destul de mare, însă odată cu intrarea în vigoare în anul 2016 a completărilor articolului 109 din C.pen., menționate mai sus, prin care posibilitatea de a se împăca a devenit posibilă doar odată la cinci ani cu condiția lipsei antecedentelor similare, numărul împăcărilor a scăzut de două ori, totuși dorința părților de a se împăca în procesul de urmărire penală rămâne destul de actuală și solicitată, deci populația implicată în procese penale dorește acest lucru. Consider că numărul conflictelor penale rezolvate prin aplicarea medierii în viitor va crește, dacă va fi dezvoltată această instituție în Republica Moldova așa ca și în alte state unde este aplicată cu succes.

199 Ziarul „Timpul” <https://www.timpul.md/articol/recensamant-chiinaul--are-662-836-de-locuitori-107840.html>

200 Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV adoptat la 18.04.2002 publicat în Monitorul Oficial 128-129/1012, 13.09.2002.

Studiul cercetat al cazurilor de rezolvare a conflictelor infracționale prin împăcarea sau retragerea plângerii prealabile în Procuratura raionului Cahul a demonstrat dinamica împăcării după articole din Codul Penal al Republicii Moldova.

Figura 3. Repartizarea cauzelor penale, încetate pe împăcare, după articol în perioada anilor 2014–2019.

Sursa: elaborată de autor în baza datelor oferite de Procuratura raionului Cahul.

Astfel, este evident că cel mai mare număr de împăcări este în cazurile comiterii furtului proprietarului (articolul 186 Cod Penal) atunci când prejudiciul material cauzat este recuperat și părțile nu au pretenții unul față de altul.

Monitorizarea implementării Legii cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015 în Republica Moldova

Promovarea medierii ca metodă alternativă de soluționare a conflictelor civile, comerciale, penale, administrative, de familie, de muncă, etc. în justiție este stabilită de un sistem de indici, care constituie un sistem integrat destinat să garanteze eficiența funcționării institutului dat în Republica Moldova.

Pentru a stabili gradul implementării Legii cu privire la mediere este nevoie de monitorizarea ei.

Începând cu anul 2015 până-n prezent, Consiliul de Mediere deține date statistice referitoare la soluționarea conflictelor prin mediere precum și solicitarea acestor servicii, publicând rapoarte statistice a litigiilor pe calea medierii pe pagina web a Consiliului de Mediere. Astfel au fost publicate rapoarte statistice pe anii 2015, 2017, 2018, 2019. Analizând datele din tabel observăm că numărul de adresări spre rezolvare a litigiilor comerciale prin mediere este cu mult mai mare decât în litigiile contravenționale și penale ceea ce denotă faptul că rezolvarea pe cale amiabilă a litigiilor dintre agenți economici este bine văzută. Comparând datele privind cazurile soluționate din litigiile penale referit la numărul de adresări în anul 2015, putem remarca ponderea mare de rezolvare a acestora – 70%, iar în anul 2019 acest indicator este în creștere cu 1,43 %, și constituie 5 cazuri soluționate din 7 adresări. În general putem aprecia ca pozitiv numărul de cazuri soluționate raportat la numărul total de adresări sau la cel de contracte încheiate.

Tabelul 1 Raportul statistic al litigiilor soluționate pe calea medierii în anul 2015–2019.

Domeniul medierii	Nr. de adresări				Nr. de contracte încheiate				Nr. de cazuri soluționate / nesoluționate			
	2015	2017	2018	2019	2015	2017	2018	2019	2015	2017	2018	2019
Litigii civile	54	67	77	247	27	54	73	213	22/9	49/18	67/10	205/8
Litigii penale	16	5	3	7	12		1	6	11/4	0/5	1/2	5/1
Litigii contravenționale	2	12	2	5	2	8	2			8/4	2/0	0/1
Litigii comerciale	95	169	372	393	72	107	264	225	71/16	99/70	249/123	223/2
Litigii familiale	33	8	10	34	13	3	6	24	11/3	3/5	5/5	23/1
Litigii de muncă	12	9	9	23	6	5	8	21	6/0	5/4	7/2	21/0
Total:	212	277	478	709	130	177	354	491	121/32	164/113	331/147	479/12

Sursa: datele oferite de pagina web a Ministerului Justiției RM.²⁰¹

201 <http://mediere.gov.md/ro/documents-terms/mediatori>, informații publice, date statistice

Pe lângă despovărea instanțelor judecătorești, medierea are așa avantaj ca îmbunătățirea la nivel de societate. Mai recent, perfecționarea cadrului legal a fost promovată prin Legea nr.211 din 29 iulie 2016 prin care au fost modificate: Codul civil, Codul de procedură civilă, Codul de procedură penală, Codul contravențional, Codul muncii, Codul familiei, Codul de executare, Legea taxei de stat nr. 1216 din 3.12.1992 și alte legi conexe instituției de mediere.²⁰²

Soluționarea alternativă a cauzelor civile a fost discutată în rapoarte cu privire la eficientizarea și modernizarea justiției, prin care s-a manifestat îngrijorarea că judecătorii și avocații din Moldova încă nu sunt pregătiți pentru utilizarea acestei metode. În practică prin Legii nr.31 din 17.03.2017²⁰³, cu privire la modificarea a Codului de procedură civilă a RM a fost introdus „Capitolul XIII¹ MEDIEREA JUDICIARĂ” în care este reglementat modul obligatoriu de aplicarea a medierii în materie civilă.

Utilizând aceste prevederi, în practică judiciară au fost numite primele procese și rezolvate în condiții de aplicare obligatorie a medierii în materie civilă.

O altă facilitare pentru desfășurarea medierii este că prin Legea taxei de stat nr. 1216 din 3 decembrie 1992, articolul 4 pct.11³) „sunt scutiți de plata taxei de stat în instanțele judecătorești părțile – în cazul confirmării tranzacției de către instanța judecătorească în cadrul unui proces de mediere care a avut loc în afara procesului civil”, alin. (7) lit. a¹) „părțile – în cazul investiției cu formulă executorie de către notarul, în condițiile stabilite de lege, a tranzacției încheiate între persoane juridice în cadrul unui proces de mediere care a avut loc în afara procesului civil”, articolul 7¹) „Taxa de stat plătită urmează a fi restituită parțial sau integral în cazul: finalizării procesului de mediere prin tranzacție asupra tuturor pretențiilor sau cu împăcarea parțială a părților asupra pretențiilor patrimoniale, în cuantumul și în condițiile prevăzute la articolul 39 din Legea nr.137 din 3.07.2015 cu privire la mediere”²⁰⁴

Cu părere de rău, în Republica Moldova pentru a fi creată așa „ofertă” ca medierea, este necesară existența „cererii”, adică mediatorul profesionist este cointeresat ca medierea să-i fie sursă stabilă de venit. Însă, cetățenii Republicii Moldova, considerată cea mai săracă țară dintre fostele republici sovietice, nu-și pot imagina cum poate să funcționeze acest institut și să aducă profit, să

spunem, tuturor părților implicate în mediere. Considerăm că, în Republica Moldova este puțin probabil și recurgerea la voluntariatul (serviciile prestate fără plată) în mediere ca un element important al unui sector alternativ viabil și care funcționează în statele europene dezvoltate.

Recomandări

Pentru a eficientiza implementarea medierii în Republica Moldova considerăm necesar:

1. De a modifica Codul de Procedură penală și Codul Penal a Republicii Moldova introducând medierea penală obligatorie.
2. De a organiza mai multe seminare și cursuri pentru avocați, procurori, judecători și polițiști cu tematici privind medierea.
3. De a crea facilități financiare pentru întreținerea unui birou de mediator prin reducerea impozitelor.
4. Ca statul să informeze cetățenii despre institutul medierii nu numai prin mass-media dar și prin introducerea obiectivelor în sistemul de învățământ cu predarea obiectului – mediere a conflictelor școlare, familiale, sociale și altele.
5. De a crea pagini oficiale Web pentru informarea populației despre mediere, pentru apelarea on-line la acest serviciu, primind consultarea calificativă.
6. De a crea condiții ca funcționarii de stat, care activează în domeniul fiscal, armată, alte domenii ale administrației publice să îndeplinească și atribuții de mediator, ca sarcina acestora să fie medierea conflictelor din domeniul său specific de activitate, prin aceasta reducând numărul adresărilor la instanțele de judecată și majorând gradul de satisfacție a beneficiarilor serviciilor publice.

202 Legea nr.211 din 29 iulie 2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.338-341/698 din 30.09.2016.

203 Lege nr. 31 din 17.03.2017 pentru completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225/2003 Monitorul Oficial nr.144-148/229 din 05.05.2017.

204 Legea taxei de stat nr. 1216-XII din 3 decembrie 1992 publicată în Monitorul Parlamentului Republicii Moldova nr.12/359 din 1992, Republicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.133-134/655 din 02.12.99, Republicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.53-55/302 din 02.04.2004.